

Данијела Глушац, истраживач-приправник
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу

УДК: 368.91
DOI: 10.46793/XXIV-10.051G

УГОВОРИ О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА ЗА СЛУЧАЈ СМРТИ*

Резиме

Начин извршења обавезе осигуравача и права из уговора о осигурању живота зависе од тога који је догађај из живота осигураника покривен осигурањем. Најпознатије и најстарије осигурање је осигурање за случај смрти. У раду се истиче да уговор о осигурању живота појављује у разним облицима, апострофирајући неке од подела истиче се да уговор о осигурању живота може појавити и у разним комбинацијама тих облика, али и у другим облицима који се стално усавршавају, а према потребама живота настају и нови. Уговор о осигурању живота за случај смрти се закључује да би по смрти осигураника (уговарача осигурања или неког другог лица) осигуравач исплатио кориснику осигурања уговорену осигурану суму осигурања. За разлику од Републике Србије где су у претходној деценији животна осигурања готово замрла, у привредно развијеним земљама она су веома распрострањена и може се слободно рећи општеприхваћена. У даљем тексту, имајући у виду комплексност теме, а ограниченост обима рада, биће учињен осврт на главне специфичности како у домаћем, тако и упоредном праву, прожето судском праксом.

Кључне речи: Осигурање, уговор, осигурање за случај смрти, ризик, посебни услови.

1. Увод

Животно осигурање је план поделе ризика, економски инструмент којим се ризик преране смрти преноси с појединца на групу. Ипак, неизвесност од које се осигурава има обележја које је чине јединственима; последица је тога да је уговор који осигурава од те неизвесности у одређеним аспектима различит од других врста осигурања. Догађај од којег се осигурава на крају је сигуран. Нико не живи вечно. Вероватност

---

* Рад је написан у оквиру пројекта Правног факултета Универзитета у Крагујевцу „XXI век – век услуга и Услужног права“, бр. 179012 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

губитка осигуравача код уговора о осигурању живота већа је друге године уговора него прве године, и тако даље, све док осигураник не умре.¹ Уговор о осигурању за случај смрти је најстарија врста осигурања и по својој намени она је привременог карактера. Најзначајнија обележја осигурања за случај смрти су: 1. Покрива само ризик смрти осигураника; 2. Ради се о осигурању без елемената штедње; 3. Ради се о „ризико“ осигурању; 4. Најчешћа сврха је додатно јемство за поврат кредита.² Код осигурања живота за случај смрти ризик је *certus an* (сви људи умиру), али је његова неизвесност у *incertus quando* (не зна се када ће смрт наступити).³ Иако животно осигурање не нарушава захтеве који се подразумевају за ризик од којег се може осигурати, не постоји могућност осигурања од смрти као такве, него само од преране смрти.⁴ Уговором је унапред одређен рок трајања уговора. Осигурана сума се исплаћује само ако до тог рока осигураник умре. Уколико осигураник преживи уговорени рок, уплаћена премија у целости остаје осигуравачу. Оваква осигурања спадају у ризико осигурање живота, и по правилу не дају право на учествовање у добити. Најчешће се склапају са посебним циљем: осигурање хипотеке, осигурање кредита, осигурање кључне особе и сл. Код осигурања за случај смрти осигураник никада не може лично имати корист од полисе. На основу разликовних обележја, могуће је установити различите врсте уговора о осигурању живота за случај смрти. Потреба истраживања уговора о осигурању живота за случај смрти уочава се у неопходности да се у оквиру истога, посебно проучи сложеност правних односа, врста и модалитета. Иако уговор о осигурању живота за случај смрти представља предмет интересовања бројних домаћих и страних аутора, примећујемо недостатак детаљне научне студије.

2. Врсте уговора о осигурању живота за случај смрти

Устаљене врсте уговора о осигурању живота за случај смрти спроводе се већ неколико векова, а растуће потребе осигураника допринели су да се последњих деценија развију новији видови уговора о осигурању живота за случај смрти. Под њима подразумевамо како надградњу старијих облика, тако и појаву нових врста које захтевају концизан, аналитичан и систематски приступ.

Код осигурања за случај смрти разликује се:

---

¹ Vaughan, E., Vaughan, T., *Основе осигурања: управљање ризицима*, Загреб, 2000, стр. 192.

² Барбир, В., *Осигурање живота-осигурање и штедња*, Право и порези, бр. 8/2011, стр. 38.

³ Ћурковић, М., *Уговор о животном осигурању*, Право у господарству, бр. 11/12, 1996, стр. 1027.

⁴ Vaughan, E., Vaughan, T., *нав. дело*, стр. 192.

Осигурање за случај смрти са одређеним роком трајања

Код осигурања за случај смрти осигурана сума је платива по смрти осигураника, уз услов да се смрт догодила у одређеном раздобљу које се зове трајање осигурања. Ако је у тренутку истека уговора осигурано лице још живо, обавеза осигуравача престаје, а уплаћене премије задржава. Оно се, стога, назива ризико осигурање⁵, које се закључује најчешће без удела у добити, а премије су релативно мале у односу на уговорену осигурану суму.⁶ Управо из наведених разлога, осигурање за случај смрти закључује се с одређеном сврхом, и то: за заштиту хипотеке, за осигурање кључних особа итд. Најчешће се уговора приликом подизања кредита у банкама, где даваоци кредита траже закључивања осигурања за случај смрти на суму која је једнака износу кредита. На тај начин корисник кредита пружа банкама додатно јемство за поврат кредита. Они се користе, такође, у случају када осигураник нема довољно средстава да купи доживотно осигурање или полисе осигурања за случај смрти и доживљења с вишим премијама и штедном компонентом, а жели закључити осигурање због обавеза према породици. Ово осигурање, уз већу премију, може се обнављати. Такође постоји могућност замене терминских полиса осигурања живота за полисе доживотног или неког другог осигурања живота који у себи има елементе штедње.⁷ Осигурање са оваквом опцијом називамо осигурање за случај смрти с одређеним трајањем које се може прерадити.⁸ Код ове врсте осигурања није могуће откупити уговор о осигурању, углавничити уговор те узети предујам од осигурања“.⁹

Доживотно осигурање за случај смрти или осигурање живота „америчког типа“

Код уговора о доживотном осигурању, осигурана сума се исплаћује када наступи смрт осигураника, независно од тога када ће се то десити. Премије се могу плаћати или до смрти осигураника или до одређеног

⁵ Ређе, али могуће је и уговарање осигурања за случај смрти у форми капиталног осигурања, када се осигурана сума плаћа у тренутку смрти осигураног лица. Посебност овог осигурања је могућност уговарања скраћеног плаћања премија, које се може окончати не у тренутку смрти осигураног лица, већ и раније, када осигурано лице доживи 65 година живота. Уговор остаје на снази, али се износ дуговане осигуране суме смањује у складу са мање плаћеним премијама. Више у: Kurzendorf, V., *Einführung in die Lebensversicherung*, VVW, Karlsruhe, 2000, стр. 126.

⁶ Андријанић, И., Класић, К., *Технике осигурања и реосигурања*, Загреб, 2002, стр. 82.

⁷ Андријашевић, С., *Животна осигурања и управљање портфолиом животних осигурања*, Економски преглед (мјесечник Хрватског друштва економиста), бр. 5-6/1999. стр. 561.

⁸ Машић, Н., *Животно осигурање-основни принципи*, Загреб, 2008, стр. 49.

⁹ Барбир, В., *нав. чланак*, стр. 38.

броја година живота, а најчешће је то до његовог пензионисања. Ову врсту уговора о осигурању живота карактерише фиксна премија, фиксна осигурана сума, право осигураника на откуп и елемент штедње. Уговор о доживотном осигурању може се закључити уз клаузулу која обезбеђује осигуранику право да купи додатни износ осигурања за одређени период и по одређеној премијској стопи без доказивања интереса за осигурањем.¹⁰ Уговор о доживотном осигурању може се закључити или уз плаћање једнократне премије (енгл. *single premium whole life*) за цео период осигурања или на основу концепта континуиране уплате премија током целог периода трајања осигурања (енгл. *continous premium whole life insurance*). Други начин је много погоднији за осигураника, али и за осигуравача. Осигуранику је много лакше да премије плаћа месечно, него одједном једнократну премију која је много већа. За осигуравача, континуирана уплата премија подразумева стално притицање премија на основу чега он поуздано рачуна на будуће уплате и планира пласман средстава. Основна карактеристика континуираног плаћања премија током периода трајања осигурања је у томе што премије никада не расту са растом вероватноће смртности. За разлику од ове врсте осигурања, привремено осигурање живота (енгл. *term life insurance*), које се обнавља из године у годину, подразумева раст премија са растом вероватноће смртности. Из овога произилази да ће почетне премије (које се плаћају у првим годинама) код привременог осигурања бити знатно ниже него код доживотног осигурања.¹¹ Постоје и две подрврсте таквих полиса: једне дају кориснику право на добит (*participating policy*), док друге не дају то право (*non participating*). Полиса која даје кориснику право на добит је полиса на основу које се прима исплата дивиденди од осигуравајућег друштва за животно осигурање. Назива се „учешћем“ јер има право да „учествује“ у вишку добити осигуравајућег друштва за животно осигурање. Код полиса које не дају право на добит нема учешћа у вишку добити, те стога ни у исплати дивиденде.¹²

Уговор о инвестицијском осигурању живота

Уговор о инвестицијском осигурању живота носи различите називе: *unit linked policies*, *index linked*, *Fondgebundene Lebensversicherung* и др. Наиме реч је о комбинацији осигурања живота и различитих форми

¹⁰ Harrington, E. S., Niehaus R. G., *Risk Management and Insurance*, McGraw Hill, Singapore, 2004, p. 301.

¹¹ Лабудовић, Ј., *Уговори о осигурању живота и њихов утицај на политику пласмана средстава*, Ревивија за право осигурања, бр. 4/2008, стр. 41.

¹² Rockford, T., *The Difference Between Participating and Nonparticipating Policies*, преузето 1.12.2019. године са <https://www.lifeant.com/the-difference-between-participating-and-nonparticipating-policies/>

инвестирања премије осигурања. Код инвестицијског осигурања живота могуће су разне комбинације. Теоретски, свако осигурање може бити *unit linked* уговор. Ипак, најчешћи облик *unit linked* производа је осигурање за случај смрти, за одређено време или за цели живот. Та повезаност између уговора о осигурању и уговора о инвестирању не даје слободу осигуравачу да располаже премијом *quomodolibet*, него је мора пласирати у куповини удела у одређеном фонду, сагласно претходно објављеном програму¹³, односно уговору о осигурању. У уговорима о инвестицијском осигурању живота улоге осигуравача и уговорача подељене су: финансијска компонента полисе *unit-linked* повезана је с фондовима и пада на „душу“ уговорача осигурања, док она демографска (смрт) остаје осигуравачу, а конкретизује се у његовој обавези да кориснику осигурања исплати зајмчену осигурану своту или пак изражену одређеним бројем фондовских јединица-идела, по правилу увећану за одређени бонус.¹⁴

Осигурање с фиксним роком исплате

Код ових осигурања осигуравач дугује исплату осигуранице суме на тачно уговорен датум, без обзира што смрт осигураног лица може наступити и пре тог рока. Ако осигурано лице умре пре тренутка који је утврђен уговором (полисом), престаје обавеза плаћања премије, а осигуравач ће исплатити осигурану суму наследницима, односно другим корисницима осигурања. Ако осигурано лице доживи уговорени датум, онда се осигураница исплаћује њему самом или корисницима.¹⁵ У овом случају алеаторност је неизвесност у дужини плаћања премије.¹⁶ Наиме, уговара се фиксни термин у ком ће се исплатити осигураница независно од тога да ли је осигураник или осигурано лице доживело овај тренутак или не. Своју примену углавном налази код финансирања образовања

¹³ Једна је особа склопила 1991. животно осигурање везано за инвестицијске фондове у трајању од тринаест година (с истеком 1.6.2004.). Главница се састојала од 3500 удела у једном инвестиционом фонду за управљање некретнинама чија се вредност одређује 1.4. У јулу 2004. године осигуравач исплаћује осигурани износ од 4296 евра. Осигураник оспорава износ те исплате, сматрајући да је морао добити 17888 евра и утужује осигуравача. Апелациони суд у Роуену усваја тужбени захтев осигураника. У образложењу пресуде се наводи да информативни документ осигуравача не спомиње ни у једном тренутке ризике који се могу десити за трајање уговора о осигурању. Апелациони суд наводи да је осигуравач у овом случају одговорним због недовољног информисања. Апелациони суд у Роуену, 2. грађанско одељење, 20.9.2007, бр. 06016010

¹⁴ Ђурковић, М., *Уговор о инвестицијском осигурању живота*, Право и порези, бр. 11/2009, стр. 4.

¹⁵ Хусеинбеговић, А., *Осигурање лица-животно осигурање, осигурање од последица незгоде*, Мостар, 2008, стр. 136.

¹⁶ Ђурковић, М., *Уговор о осигурању особа - живот, незгода, здравствено*, Загреб, 2009, стр. 155.

деце, где су она уговором предвиђена као саосигурана лица. Посебност овог осигурања је да осигурана сума постаје платива по истеку фиксно одређеног тренутка, као и онда када осигурано лице премине пре тог тренутка. Тада престаје обавеза на плаћање премија, а да се при том касније престације осигуравача не смањују. Упркос томе, осигурање наставља да траје до уговором одређеног термина. Варијанта слична овом осигурању, само са додацима рентног осигурања, јесте осигурање код ког је уговорено да ће осигурана сума бити исплаћена ако осигурано лице доживи одређени тренутак. Ако би лице умрло пре тога, тада се део осигуране суме исплаћује у тренутку смрти, а остатак при окончању трајања осигурања. Корисницима осигурања се осигурана сума исплаћује у форми ренте.¹⁷

Осигурање живота само за случај смрти корисника кредита

Ова врста осигурања живота заузима све значајније место у портфељу осигуравајућих кућа које у понуди имају и производе осигурања живота. Експанзија кредитних активности у окружењу, али и код нас, довело је до све веће присутности ризико осигурања живота корисника кредита, али најзначајније је осигурање живота за случај смрти корисника кредита сходно економској моћи становништва.¹⁸ Уговором о осигурању живота за случај смрти корисника кредита, осигуравач преузима обавезу да у случају смрти корисника осигураника (кредитног дужника у току трајања осигурања, исплати кориснику осигурања (банци) осигурану суму или њен део. Банци која је закључила уговор о кредиту са осигураником у случају наступања осигураног случаја исплаћује се осигурана сума односно њен део, а све изнад тог износа лицу које је полиси одређено за корисника банке. Овим уговором не штити се не само банка од ризика неизмерења обавезе по основу кредита, већ има и улогу финансијског заштитника породице осигураника.

Осигурање за случај смрти услед болести

Полиса ризико осигурања са болестима покрива осигурани случај смрти као и осигурање тешких болести које могу настати у току трајања полисе осигурања. Код ове врсте осигурања, за случај смрти или наступа одређене тешке болести за релативно ниску месечну премију осигуравате се на високе осигуране суме. Осигурање за случај смрти или наступа тешких болести се може користити као гаранција за отплату кредита код

¹⁷ Глинтић, М., *Правна природа права на исплату осигурану суму*, Београд, 2019 стр. 127.

¹⁸ Мркшић, Д., Томашевић-Дражић, Г., *Полиса осигурања живота у функцији добијања комерцијалних кредита*, Саветовање Осигурање у сусрет процесу придруживања Србије и Црне Горе Европској унији, Палић, 12-14. априла 2006, стр. 178.

банака. Уколико осигураник доживи истек осигурања, осигурање престаје и не постоји обавеза осигуравајућег друштва. У случају да смрт наступи услед незгоде, а уколико је уговорено допунско осигурање живота за случај наступа смрти услед незгоде, кориснику се исплаћује дупла осигурана сума. Постоји могућност и уговарања и вишеструке осигуране суме за случај наступа смрти услед незгоде.¹⁹ Анализирајући опште и посебне услове осигурања закључујемо да се под тешком болешћу сматра: срчани инфаркт, *bypass*-операција коронарних артерија, карцином, моздани удар, хронична бубрежна инсуфицијенција, трансплација органа, мултипла склероза, парализа и слепило.

Осигурање живота за случај смрти услед незгоде

Осигурањем од незгоде покривени су сви изненадни и од воље осигураника независни догађаји који, делујући углавном споља и нагло на тело осигураника, имају за последицу његову смрт, потпуни или делимични инвалидитет, нарушење здравља које захтева лекарску помоћ или пролазну неспособност за рад. Када наступи смрт осигураника (или осигураног лица) као последица несрећног случаја²⁰, онда осигуравач исплаћује осигурану суму у износу који је уговорен. Осигуране суме за случај инвалидитета и за случај смрти се не могу кумирати. Тако, ако је пре смрти осигураника већ био исплаћен износ на име коначно утврђеног степена инвалидитета од истог несрећног случаја, онда, ако осигураник умре у року од годину дана од несрећног случаја, осигуравач ће платити само разлику између осигуране суме за случај смрти и исплаћеног износа. Међутим, ако је пре смрти осигураника осигуравач исплаћивао уговорене трошкове лечења и дневну накнаду за пролазну неспособност за рад, као

---

¹⁹ *Ризико осигурање живота са одређеним тешким болестима*, преузето 1.12.2019. године са <https://www.merkur.rs/riziko-sa-bolestima>

²⁰ Један запослени осигураник је у колективном осигурању од последица несрећног случаја, које је склопио његов послодавац. Запослени умире, а осигуравач исплаћује наследницима-корисницима осигурања осигурани износ за случај смрти услед болести предвиђен полисом, али одбија да исплату додатног износа уговореног за случај смрти услед несрећног случаја. Наследници утужују осигуравача за тај износ, у тужби наводе да је смрт осигураника последица стреса везаног за преоптерећење услед недовољног броја дана одмора последње две године које су претходиле смрти. Суд високе инстанце у Паризу одбија наследнике кориснике. У образложењу се наводи да уговор дефинише смрт услед несрећног случаја као последицу несрећног случаја изазване спољним догађајем, изненадним и нежељеним, која за последицу има смрт осигураника уколико иста наступи до шест месеци након догађаја, док је аутопсија спроведена на покојнику открила присутност тромбозе леве коронарне артерије и утврдила смрт услед инфаркта. Апелациони суд у Паризу, Одељење А, 10.5.2005, бр. 155

последнице истог несрећног случаја, онда се ови износи не одбијају од осигуране суме за случај смрти.²¹

Осигурање за случај надживљења

За разлику од класичног осигурања живота за случај смрти (без обзира на то када настане или ако настане до истека уговореног времена), може се уговорити да ће обавеза осигуравача на исплату осигуране суме за случај смрти настати само ако корисник осигурања надживи осигураника. Ако осигураник надживи корисника, осигурана сума се не исплаћује као код „обичног“ осигурања за случај смрти где се, уколико корисник осигурања умре, осигурана сума исплаћује наредном кориснику, а уколико он није одређен или је умро, наследницима уговарача осигурања. Ако је уговорено да се осигурана сума исплаћује само кориснику који је надживео осигураника, и то не буде случај, после смрти осигураника обавеза осигуравача не постоји ни према наследницима уговарача ни према наследницима корисника, и уговор престаје.²²

3. Закључак

Осигурањем за случај смрти, са једне стране, наследницима се ставља на располагање уговорена осигурана сума, ради елиминисања бар дела неугодности које са собом доноси нечија смрт. Пракса је пронашла безброј варијанти осигурања живота за случај смрти. Број могућих врста није исти у свим срединама, а није ни затворен, јер нова времена доносе нове врсте осигурања живота за случај смрти. Тржиште осигурања је врло компетативно, што осигуравача тера на иновације и нуђење тржишту нових производа, који се један од другог по много чему разликује. Закон о облигационим односима Републике Србије не предвиђа конкретне појавне облике уговора о осигурању живота за случај смрти. У пракси су се развили различити облици изменама и комбиновањем основних облика осигурања живота, што захтева опстанак на конкурентном тржишту. С обзиром на то да је понуда домаћих друштава за осигурање врло скромна, друштва за осигурање која се баве пословима осигурања живота би требало да своју понуду оплемене, тј. да прошире листу уговора о осигурању живота које нуде потенцијалним осигураницима. У литератури се може наћи даље разврставање на осигурања на цели живот, на осигурања живота са делимичним плаћањем премија, паушалним плаћањем премија, као и обична осигурања живота. Приказивање различитих врста и модалитета уговора о осигурању живота за случај смрти, анализирајући опште и посебне услове осигурања настојали смо, у

²¹ Шулејић, П., *Право осигурања*, Београд, 2005, стр. 502.

²² Пак, Ј., *Основи осигурања*, Београд, 2012, стр. 8.

недостатку целовитих научних публикација из ове области да на једном месту прикажемо кључне карактеристике питања везаних за правне односе код уговора о осигурању живота за случај смрти.

*Danijela Glušac, Research Associate
Faculty of Law, University of Kragujevac*

ASSURANCE CONTRACTS PAYABLE AT DEATH

Summary

The manner in which the insurer's obligations are fulfilled and the rights under the life insurance contract depend on which event in the life of the insured is covered by the insurance. The most famous and oldest insurance is the assurance contract payable at death. The article essentially emphasizes that the new ones are constantly created according to the needs of life. The assurance contract payable at death in the event of death concludes that upon the death of the insured person (insurance contractor or other person), the insurer would pay the insured person the agreed insured amount of insurance. Unlike the Republic of Serbia, where life insurance has almost died in the last decade, it is very widespread in economically developed countries and can be generally accepted. Hereinafter, given the complexity of the subject matter and respecting article size limit, will be presented the main specificities of this contract.

Key words: *Insurance, contract, assurance contract payable at death, risk, special conditions.*